

SÖYLEM BELİRLEYİCİSİ *Kİ*'NİN İŞLEVLERİNİN EZGİ İLE DESTEKLENMESİ

Elçin ESMER

Ankara Üniversitesi

Özet: Bu çalışmada bütün özelliklerinden ezgi üzerinde durularak, Türkçe’de söylem belirleyicisi (discourse marker) olarak kullanılan *kinin* farklı işlevleriyle ortaya çıkan farklı ezgi görüntüleri incelenecektir. Çalışmanın temel amacı, farklı işlevlerde kullanılan *ki* belirleyicisinin işlevlerine göre farklı görüntüler verdiğini göstermektir.

Anahtar sözcükler: *Ezgi, söylem belirleyicisi, vurgulu ki, vurgusuz ki.*

Abstract: By dwelling on intonation as one of the prosodic features, in this study we will examine the intonation patterns that come out with the different functions of Turkish discourse marker *ki*. The study aims to display that the Turkish discourse marker *ki* used for different functions derives different patterns for its corresponding functions.

Keywords: *Intonation, discourse marker, stressed ki, unstressed ki.*

GİRİŞ

Bu çalışmada bürün özelliklerinden ezgi üzerinde durularak, Türkçe’de söylem belirleyicisi (discourse marker) olarak kullanılan *kinin* farklı işlevleriyle ortaya çıkan farklı ezgi görüntüleri incelenecektir. Çalışmanın temel amacı, farklı işlevlerde kullanılan *ki* belirleyicisinin işlevlerine göre farklı görüntüler verdiğini göstermektir. Bu amaç doğrultusunda, 27’si kadın 10’u erkek sesinden oluşan ve doğal konuşma ortamlarından alınan toplam 37 denek örneklem için kullanılmıştır. Çözümlenmeler konuşma analizi programı olan Praat 4.05’te yapılmıştır. Çözümlemede yükseklik analizi (pitch analyze) yapılırken minimum 100 Hz ve maksimum 600 Hz yükseklik aralıkları kullanılmıştır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde bürün birim ezgi ile ilgili kısa bilgi verilecektir. İkinci bölümde, ilk önce genel olarak söylem belirleyicisi kavramı tartışılacak ve daha sonra Türkçe’de söylem belirleyicisi olarak kullanılan *ki* üzerinde durulacaktır. Üçüncü bölümde ise Praatta çözümlenmeleri yapılan veri tabanının incelemesi ve ortaya çıkan bulgular tartışılacaktır.

1. EZGİ

Parçalarüstü sesbirimler dillerde insan bildirişiminde önemli rol oynayan ve dildeki parçaları kapsayan birimlerdir. Sesin yeğniliğinden, yüksekliğinden, süresinden kaynaklanan bu birimler bürün olguları olarak adlandırılmaktadır. Dilbilimsel nitelikleri belirleyen, fiziksel olgular değil, karşıtlıklar ve aykırılıklarla bunların yol açtığı bildirişim değeri olduğu için bürün olguları her dilde dilbilimsel açıdan anlam ayırt edici bir işlev yüklenmez. Bürün olguları işlevsel bir değer taşıdığına *bürünbirim* (prosodeme) olarak adlandırılır.Parçalarüstü sesbirimler süre, ton, kavşak, durak, vurgu ve ezgidir (bkz.Ergenç, 1989:33; Clarck-Yallop, 1999:398-400).

Ergenç (1989:52) ezgiyi bir konuşma zincirindeki seslem, biçimbirim ve sözcükleri kapsayan ton değişimlerinin tümü olarak tanımlar. Aksan (1995: 68) ise ezgiyi konuşma sırasında konuşmaya egemen olan temel tonun değişiklikleri biçiminde tanımlar. Buna göre ruhsal et-

kenlerle, tümce içinde kimi biçimbirimlerdeki, sözcüklerdeki ton yükselmesi ya da alçaltılması, anlatılmak istenende belli bir anlam ayrımı sağlar.

Tümce ile sözceyi ilgilendirilen bu bürünsel öge, dil durağan olmadığı, konuşan kişinin ruhsal durumuyla ve konuşucunun eğitim ve sosyal düzeyi ile ilişkili olduğu için her durum için geçerli tek bir ezgi biçimi saptamak kolay olmamaktadır. Bir tümce ezgilenirken gerçekte üç ayrı anlamlı seçim yapılmaktadır (Demircan,1996:134,163):

1. *Tümcenin bilgi birimlerine ayrımı (tonality)*
2. *Bilgi birimi içinde odağın seçimi ve yerinin belirlenmesi (tonacity)*
3. *Odak üzerine yayılacak olan ton ya da perde iniş-çıkışının seçimi (tone)*

Konuşma eylemi, konuşucunun amacı ve sezdirimleri ile dinleyicinin çıkarımlarının bir toplamı olarak yalınlaştırılabilir. Buradan hareketle, ezginin konuşma sezdirimlerinin aktarılışında rol aldığı söylemek mümkündür. Söylemdeki konusal yapının, söylemin bilgi yapısının, dünya bilgisinin ya da sözcüksel seçimlerin de sezdirimlerin aktarılışında önemli rolü vardır. Bununla birlikte, ezgi bu konuda egemen öge konumuna yükselmekte ve diğer etmenlerin işlevini de etkinleştirmektedir.

Hemen hemen her dilde üç çeşit ezgi bulunmaktadır: biten ezgi, süren ezgi ve soru ezgisi. Tümcenin bittiğini, verilmek istenen bildirim sona erdiğini dinleyiciye iletmek işleviyle yüklü olan biten ezgide tümcenin sonunda ses tonu düşer. Süren ezgi, genellikle yan tümcelerden oluşmuş bildirimlerde kullanılan ve ses tonun tümce sonunda melodi doruğuyla aynı düzeyde kaldığı ya da ondan bir iki perde yükseldiği ezgi türüdür. Bu durumda dinleyici konuşmacının sözünü bitirmediğini ve devam edeceğini anlar. Dinleyiciden herhangi bir konu hakkında bilgi, yanıt istenildiğinde, ses tonunun tümce sonunda yükselmesi ve o düzeyde kalmasıyla belirtilen ezgi türü de soru ezgisidir. Bu ezgi türü

kendi içinde ikiye ayrılabilir: Dinleyicinin soruya tam bir tümceyle yanıt verebileceği tamamlayıcı soru ezgisi ve evet ya da hayır diyerek yanıtlayabileceği karar soru ezgisi (Ergenç, 1989:52-68).

Bu çalışmada da bürün özelliklerinden ezgi incelenerek *ki* söylem belirleyicisinin temel işlevleri tanımlandıktan sonra tümce içinde vurgu alıp almadığına bakılarak tümcenin genel ezgi örüntüsü içindeki yeri saptanacaktır. Böylece kinin işlevleri ile vurgu alması, tümce odağı belirlemesi arasındaki ilişki ortaya konacaktır.

2. SÖYLEM BELİRLEYİCİLERİ

Kocaman ve Osam (2000:107), söylemi işlevsel anlamda iletişim değerli bir birim, yapısal olarak ise tümceden büyük iletişim birimi olarak tanımlamaktadırlar. Sözdizimi veya sesbilim çalışmalarında olduğundan daha fazla dil dışı değişkenin söylemin tanımında ve belirlenmesinde etkili olması nedeniyle söylem incelemesi dilin en karmaşık ve zor tanımlanır alanlarından biridir. Brown ve Yule (1983:40) sözcenin kullanıldığı yer, zaman, konuşucu, dinleyici, sözedilen nesne, önceki bağlamı söylem incelemesinde ele alınan değişkenler arasında görmektedirler.

Söylemin tanımlanmasında söylem ezgisi de büyük önem taşımaktadır. Söylem ezgisi sözcük ya da tümce ezgisinden ayrı olarak söylemin bütününe ya da söylemdeki işlevsel birimlerin ayırt edici özelliği olan ezgidir. Bu ezgi söylemde sözcüğe ait temel bileşenler olan söylem türü ve konuşucu ve dinleyicilerin üstlendikleri rollerin belirlenmesinde etkilidir (Brazil ve diğerleri, Kocaman ve Osam 2000:107 içinde).

Söylem belirleyicileri ise bir söylemde bir sözcüğü diğerine bağlayan ya da sözcüğü olduğu gibi bir söylemle ilişkilendiren sözlüksel birim veya dilbilgisel yapıdır. Schiffrin (2001:54)'e göre söylem belirleyicileri kavramsal, iletişimsel, sosyal ve metinsel alanlarda işlev gören yani, ama gibi anlatımlardır ve tek bir dilbilgisel kategoriye ait olmadıkları için tanımlanmaları da zordur. Söylem belirleyicileri literatürde *söylem bölümleri belirleyicileri* (boundary markers), *bağlaçlar* (connectives), *konuşma arasındaki boşlukları doldurucu sözcükler* (filler words), *duraksama belirleyicileri* (hesitation markers), *konuşucunun düşünceleri-*

ni toplamaya çalıştığını işaret eden belirleyiciler (evincives), uzlaşım belirleyicileri (compromisers) ve akıcılık belirleyicileri (conversational greasers) gibi çeşitli adlarla ifade edilirler (Sinclair-Coulthard, Blake-more, Schourup, Edmonson, James, Özbek, 1998:37 içinde).

Yukarıda da belirtildiği gibi söylem belirleyicileri farklı sözcük türlerine ait birimler olabilirler. Bunun yanı sıra, ünlemler, bağlaçlar, belirteçler ile konuşma içinde kalıplaşmış deyimler de söylem belirleyicisi olarak kullanılabilirler (Özbek, 1998:37).

Türkçe’de de diğer dillerde olduğu gibi, söylem belirleyicilerinin kullanımı ve işlevi bir çok açıdan incelenmiş ve çok ilginç bulgu ve saptamalar yapılmıştır. Bu bir çok çalışma arasında bizim çalışmamız için en önemli ve en belirleyici olan Schoereder (2002)’in Erguvanlı(1980-1981), Bainbridge(1987), Sezer (1978) ve Johanson (1975,1991,1996, 1999)’nın Türkçe’deki *ki* tümcecikleri üzerindeki çalışmalarından yola çıkarak *kinin* Türkçe’de aynı zamanda bir söylem belirleyici olarak kullanıldığını öne sürdüğü çalışmasıdır. Biz de bu çalışmamızda Schoereder’in *ki* ile ilgili betimlemelerine dayanarak Türkçe’de söylem belirleyicisi olarak kullanılan *ki* biriminin önce yapısal olarak tümce içindeki yerini inceleyeceğiz daha sonra ise söylem içindeki işlevleri ile bu işlevlerde çıkan bürün özellikleri üzerinde duracağız.

2.1. SÖYLEM BELİRLEYİCİ -*Kİ*

Türkçe’ye Farsça’dan geçmesine rağmen günümüz Türkçe’sinde özellikle sözlü metinlerde sıklıkla kullanılan *ki* temel söylem belirleyicilerinden biri olarak işlev görmektedir. Türk Dil Kurumu’nun elektronik sözlüğünde *ki*, anlam bakımından birbirleriyle ilgili tümceleri birbirine bağlayan bir söz olarak tanımlanmaktadır.

Schoereder (2002) *On The Structure of Spoken Turkish* adlı çalışmasında Hind-Avrupa dil ailesinde görülen *ilgi tümcecikleri* (relative clauses) ile benzerlik gösteren Türkçe’deki *ki ilgi tümceciklerini* (relative *ki* -clauses) incelemiştir. Schoereder (2002:74) bu çalışmasında, aşağıdaki örneklerde de görüleceği gibi, Türkçe’de *ki ilgi tümceciklerinde ki*’den önce bir durak bulunduğunu ve *ki*’nin vurguyu üzerine alabileceğini,

ancak *tamamlama tümcecikleri* (complement clause), *sonuç tümcecikleri* (consecutive clause), *zaman tümceciklerinde* (temporal clause) ve *ki*'nin *tumturaklı* (emphatic) kullanımlarında *ki*'nin önce gelen öge ile birleşmesi nedeni ile vurgu almadığını, durağın *ki*'den sonra geldiğini ve bu durumda *ki*'nin *ön eklenti* (enclitic) olduğunu yani kendinden önce gelen tümcecğin bir parçası olarak sesletildiğini belirtmektedir.

(Örnek 1) bunlar santralarda işlem bittikten sonra ortaya çıkan atıklar *ki* hem yaşam süreleri çok uzun hemde radyasyon açısından çok yüklüler

(ilgi tümcecği)

(Örnek 2) ancak, üzülerek ifade ediyorum *ki*...bu hükümetin işçi kesimi ile diyalogu kopuktur.

(tamamlama tümcecği)

(Örnek 3) biz Nihat Yavuzla bu işi öyle bir ticarete döktük *ki* ...eh üç dört tane işçimiz vardı İstanbulun altı yerinde aynı günde tezgahımız vardı

(sonuç tümcecği)

(Örnek 4) ben içeri gittim fasulyemi bitiriyordum *ki*... “Çöz!” diye seslendi.

(zaman tümcecği)

(Örnek 5) maçlardan sonra sık sık tartışırız.... Aslında tartışmak o kadar boş *ki*

(tumturaklı kullanım)

Bunun yanı sıra, yine aşağıdaki örneklerde de görüleceği gibi, Schroeder (2002:86)'e göre, ön eklenti olmayan *ki* bağlacı kendinden önce gelen tümcecik içinde *öncülü* (antecedent) olan bir *konu* (topic) hakkında *dizisel olmayan yüklelemeyi* (non-sequential predication) kodlayan bir söylem belirleyicidir. Daima yeni (new information) bilgi içeren bu öncül, bir ad öbeği ya da *ki*'den önce gelen önermenin tümü olabilir. Ön

eklenti olmayan *ki* genellikle Türkçe’de kuvvetlendirme veya bağlama bilgisi tarafından izlenilen yeni bilginin çizgisel düzenine doğru eğilim gösteren konuşma söyleminde yer almaktadır. *Ki*’nin tümce düzeyinde yüklemcil öge sonrası konumunun kullanılması bu eğilimin bir sonucudur. Metin düzeyinde de bilgi verdiği tümceciğin konusunun önceki tümceciğin ad öbeği kurucusu olduğu örneklerde *ki*’nin kullanımı yine bu eğilimin bir sonucudur. Bunun yanı sıra, Schroeder (2002:75), *ki* tümceciği ve önce gelen tümcecik arasında sözdizimsel yerleşme (syntactic embedding) açısından bağımlılık olmadığı için *ki* ilgi tümceciklerinin yan tümcecik (subordinate clause) olmadığını söylemektedir.

(Örnek 6) tanıdık çevreden bir tip olması lazım.. *ki* o da çok zor

(Örnek 7) çıktım kapıdan sola döndüm insanlar birikmişler bir koridor var ....bir çığlık duydum... *ki* bu çığlığı çok çok iyi biliyorum ...bizim Server’in çığlığı bu...

Örnek (6)’da *kinin* öncülü, *tanıdık çevreden bir tip olması lazım* yani önceki tümcenin tamamıdır. Örnek (7)’de ise öncül, önceki tümcede yer alan *bir çığlık* ad öbeğidir.

Schoereder (2002)’in Türkçe’deki *ki* ilgi tümcecikleri ile ilgili açıklamalarından yola çıkarak Türkçe’de *ki* bağlacının iki temel işlevi olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan ilki yukarıda da sözü geçen ön eklenti işlevidir. Aşağıdaki örneklerde de görüleceği gibi, bu işlevde önce gelen tümcenin bir parçası olarak sesletilen *ki* bu tümcenin sonunda yer alır ve şaşkınlık, olasılık, olumsuzluk, kuşku, yakınma, çaresizlik, aşırı çöşku, abartma belirtir. *Ki*, Türk Dil Kurumu’nun elektronik sözlüğünde de bu işlevinde aktardığı anlamları ile tanımlanmaktadır.

(Örnek 8) Öyle heyecanlandım *ki*...

(Örnek 9) Ne dediğini bilmiyor *ki*?

(Örnek 10) Onu da çağırsam mı *ki*?

(Örnek 11) O beni sevmez *ki* !

Ki kendinden önce gelen tümcecik içinde öncülü olan bir konu hakkında dizisel olmayan yüklemelemeyi kodladığında bir söylem belirleyicisi olarak kullanılmaktadır. Daima yeni bilgi içeren bu öncül, bir ad öbeği ya da *ki*'den önce gelen önermenin tümü olabilir. Söylem belirleyicisi işlevinde *ki* tümce ortasında veya başında yer alabilir. Söylem belirleyicisi olarak *kinin* anlam içeriğini vermek her söylem belirleyicisinde olduğu gibi zordur. Bu nedenle, bu çalışmadaki tanımlamalar *kinin* anlamı değil tümcede gerçekleştirdiği işlevleri açısından sınıflandırılacaktır. Bunun yanı sıra, burada aynı amacı güden bir çalışma yapmasak da Yılmaz (2004)'ın *Pragmatic Analysis of Turkish Discourse Particles: Yani, İşte, Şey* adlı çalışmasında tanımladığı söylem belirleyicilerinin işlevleri göz önünde bulundurularak tanımlanıp sınıflandırılacaktır.

Yılmaz (2004) yukarıda sözünü ettiğimiz çalışmasında söylem belirleyicilerinin işlevlerini söylemde ve konuşma anındaki kullanımlarına göre iki düzlemde toplamaktadır: Konuşma yapısı düzlemi ve İçerik düzlemi. Konuşma metninin planlanması, belli bir biçimde düzenlemesi gibi işlevleri içeren konuşma yapısı düzlemindeki ilişkiler açısından incelendiğinde *kinin* sıra alma ve ara bilgi verme işlevlerinden söz edilebilir.

(Örnek 12) Çok heyecanlı birisi olmasına rağmen, *ki* bunu yenmek içinde çok uğraştı, sınavda başarılı oldu. (ara bilgi verme)

(Örnek 13) A: Ben böyle çirkin birisini daha önce görmedim

B: *Ki* İzmir'in kızları güzel olur yani (sıra alma)

İçerik düzleminde *çerçeve* ve *nitelendirme* olmak üzere iki temel işlev grubu tanımlanmaktadır. *Ki* çerçeve işlevleri içinde tanımlanan *açıklama getirme* ve *odaklama işlevleriyle*, niteleme işlevlerinden ise *gerekleştirme* ve *karşıtlık bildirme* işlevlerini gerçekleştirebilmektedir.

(Örnek 14) *Ki* doğuluların şivesi çok zor değişir (açıklama getirme)

(Örnek 15) Babasına söylememeye karar verdik ..*ki* babası çok sinirli bir adam (odaklama)

(Örnek 16) Lokmanı iyi çiğne...*ki* boğazında kalmasın. (gerekçelendirme)

(Örnek 17) Ben ona bağırmadım..*ki* o kendi üstüne alındı (karşıtlık bildirme)

2.2. *Ki*'NİN TÜMCE İÇİNDEKİ YERİ

Daha öncede belirtmiş olduğumuz gibi, tipik bir kuvvetlendirme ve bağlama bağlacı olan *ki* genellikle iki tümceyi birbirine bağlamaktadır. Bunun yanı sıra, aşağıdaki örneklerde de görüleceği gibi, konuşucunun amacına göre, Türkçe'de *ki* bağlacının iki fiili, bir isim ile bir fiili ya da iki ismi birbirine bağladığı kullanımlarına rastlamakta mümkündür.

(Örnek 18) Ye *ki* büyüyeyin

(Örnek 19) Bizden *ki* sakladın sende iş yoktur

(Örnek 20) Kız *ki* ne kız

Ayrıca, yine aşağıdaki örneklerde görüleceği gibi, *Ki* kendinden sonra gelen tümce kullanılmadan tümce sonunda veya kendinden önce gelen tümce kullanılmadan tümce başında da yer alabilir.

(Örnek 21) Gitsek mi *ki*?

(Örnek 22) *Ki* bir de ev taşıyacağız

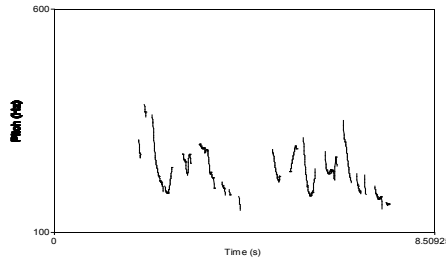
3. BULGULAR

Bu bölümde örneklem grubundan alınan ses kayıtları Praat programında çözümlenerek söz konusu sözcelerdeki farklı işlevleri açısından ayrıştırılan *ki* söylem belirleyicisinin bütün özellikleri incelenecektir.

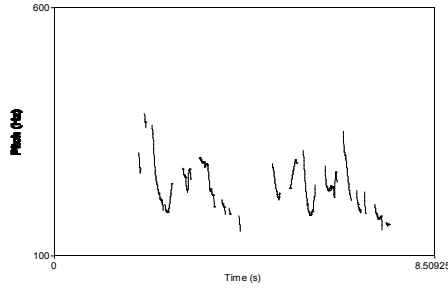
Bunun yanı sıra, bu sözcelerin ezgi görüntüsünden yola çıkılarak *kinin* işlevleri ile bütün özellikleri arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılacaktır. Burada, daha önce söz ettiğimiz Schoereder (2002)'in varsayımı temel alınarak *ki* vurgu alıp almamasına göre iki ana alt başlık altında incelenecektir.

3.1. VURGULU *Kİ*

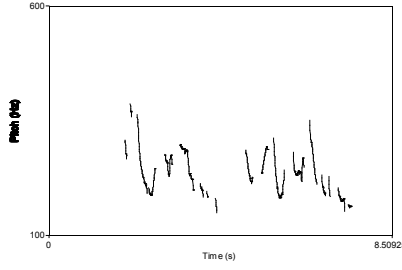
2.1.'de ayrıntılı bir biçimde belirttiğimiz gibi, Schoereder (2002) *kinin* söylem belirleyicisi işlevinde kullanıldığında vurgu alabileceğini ve vurgulu sesletilip sesletilmemesine bakarak *kinin* bir söylem belirleyici mi yoksa bir ön eklenti birimi mi olduğuna karar verilebileceğini iddia etmektedir. Aşağıda ezgi görüntüleri ile sunulan örnek tümcelerde de görüleceği gibi, bizim çalışmamızın veri tabanının genelinde de Schoereder (2002)'in varsayımını destekler bir biçimde, *kinin* ilgi tümcecikleri içindeki kullanımlarında *kinin* kendinden önce gelen tümcecik içinde öncülü olan bir konu hakkında dizisel olmayan yüklemlemeyi kodlayan bir söylem belirleyicisi olarak işlev gördüğü ve bunun yanı sıra, *kiden* önce bir durağın yer aldığı ve *kinin* tümce vurgusunu üzerine alabildiği gözlenmiştir. Çalışmamızda *kinin* bu durumdaki vurgu örüntüsünün gösterimi için “- \” değerlendirme imi kullanılmıştır.

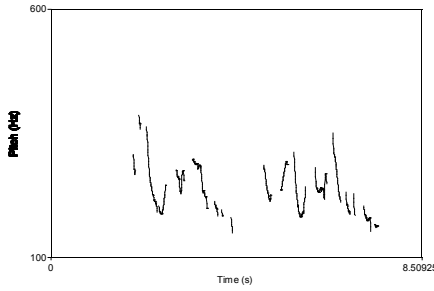
(Örnek 23)- Çok etkileyici bir filmdi ki tüm eleştirilenlerden olumlu eleştiriler almıştı - \

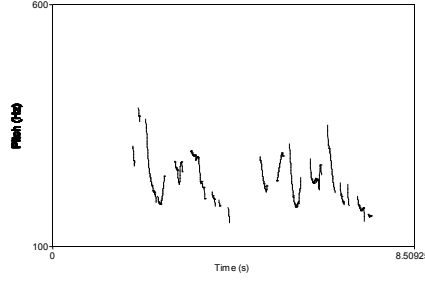
(Örnek 24)- Küçükken çalışkan bir çocuktu ki herşeyi kendisi yapmak isterdi - \

(Örnek 25) -Onunla artık görüşmek istemiyorum ki kendisi çok sinir bozucu birisi - \

(Örnek 26)- Herkes hayatta güzel şeylere sahip olmayı ister ki bu oldukça zordur. - \

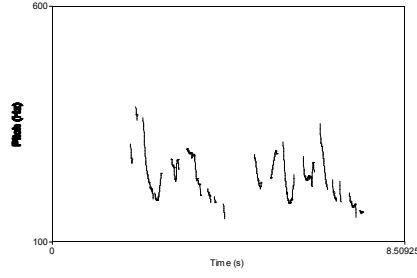

(Örnek 27)- İyi bir yerden ev tutmak lazım ki o da bugün nün fiyatları ile çok zor - \

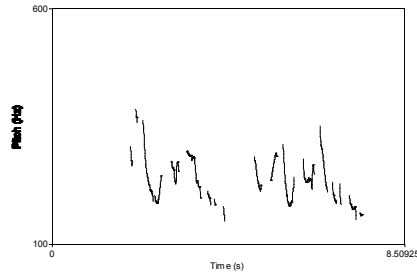
Örnek (23-27)'deki tümcelerın ezgi görüntülerinden de görüleceği gibi, *ki* ilgi tümcecikleri içindeki kullanımlarında söylem belirleyicisi işlevi ile kullanılmakta olup *kiden* önce durak yer almakta ve *ki* tümce vurgusunu üzerine alabilmektedir. Diğer bir ifade ile, *ki* duraktan sonra gelmekte ve *kide* düşen ezgi görülmektedir. Örnek (23-25) arası tümcelerde kuvvetlendirme ve bağlama bilgi içeren *ki* söylem belirleyicisinin öncülleri kendinden önce gelen tümcecik içindeki *film*, *çocuk* ve *o* ad öbekleri iken, örnek (26) ve (27)'deki tümcelerdeki öncülleri ise kendinden önce gelen önermenin tümüdür.

3.2. VURGUSUZ *Kİ*

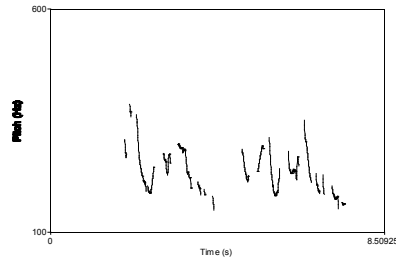
Aşağıda ezgi örüntüleri ile sunulan örnek tümcelerde de görüleceği gibi, bu çalışma kapsamında çözümlenen sözcelerin büyük bir çoğunda, yine Schoereder (2002)'in varsayımını destekler bir biçimde, kendinden önce gelen tümceciğin bir parçası olarak sesletilen *ki* ön eklen-ti işlevi ile kullanılmakta ve tümce vurgusunu üzerine almamaktadır. Çalışmamızda kinin bu durumdaki vurgu örüntüsünün gösterimi için \ - değerlendirme imi kullanılmıştır.

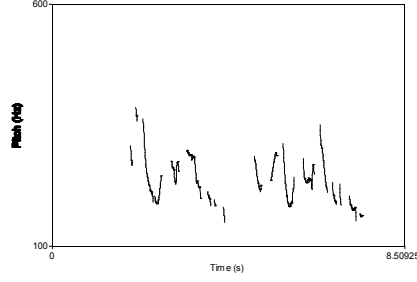
(Örnek 28) -Büyük bir mutlulukla ifade ediyorum ki Türk ekonomisi yakın zamanda büyük bir atılım gerçekleştirecektir \ -

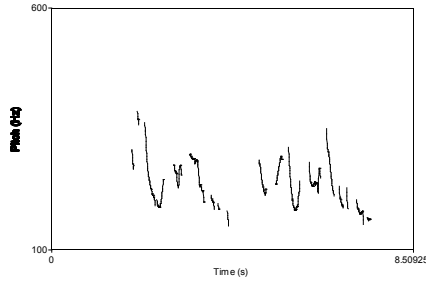
(Örnek 29) - Şimdi diyorum ki güzel bir parçayla ara verelim \ -

(Örnek 30) - Vatan sevgisi öyle yüce bir duygudur ki ruhları kirden arındırır \ -

(Örnek 31) - Bana öyle niçin bakıyorsun ki bir suç mu işledim sanki \ -

(Örnek 32)- Çok iyi bir iş çıkardı ki üç beş kuruşla üç beş adamlarla çalışmasına rağmen \ -

Örnek (28) ve (29)'da tamamlama tümceciklerinde, (30) ve (31)'de *kinin* tumturaklı kullanımlarında ve Örnek (32)'de sonuç tümceciklerinde *ki* kendinden önce gelen ve biten ezgi görüntüsü sergileyen tümcecik ile birleştiği için vurgu almamakta ve durak *kiden* sonra gelmektedir.

4. SONUÇ

Türkçe'nin kullanım sıklığı yüksek olan söylem belirleyicilerinden biri olan *ki* aynı zamanda ön eklenti işleviyle de kullanılmaktadır. Ön eklenti olduğu durumlarda kendinden önceki tümceciğin sonunda yer almakta ve onun bir parçası olarak sesletilmektedir. *Ki* söylem belirleyici olarak kullanıldığında ise kendinden önce gelen tümcecik içindeki bir ad öbeğini ya da bu tümcenin tümünü odaklamakta ve genellikle yüklemcil öğeden sonra kullanılmaktadır. Televizyon ve sohbet ortamlarından toplanan günlük konuşmaların Praat programıyla bürün özelliklerinin incelenmesi sonucunda oluşturulan bu çalışmada elde edilen bulgular, Schoereder (2002)'in *kinin* bu iki işlevini birbirinden ayırmak için vurgu örüntülerinin belirleyici olduğu varsayımını desteklemekte olup *kinin* sözce içerisindeki yerine ve dolayısıyla anlam ve işlevine göre ezgi örüntüsünün değiştiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Aksan,D.1995. *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*.Ankara, TDK.
- Asher,R.E. (1994).*The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Newyork: Pergaman Press.
- Brown/Yule.1983. *Discourse Analysis*.New York:CUP.
- Demircan,Ö.1975.Türk Dilinde Vurgu: Sözcük Vurgusu. *Türk Dili* 284, 333-339
- Demircan,Ö.1980.Türkçe Ezgilemeye Giriş. *TDAY Belleten*, 77-72
- Demircan,Ö.1996.*Türkçenin Sezdizimi*.İstanbul.
- Demircan,Ö.2000.*Türkçenin Ezgisi*.İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Ergenç,İ.1989. *Türkiye Türkçesinin Görevsel Sesbilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Ergenç,İ.1990.Konuşma Dilinde Sözdizimiyle Bürün Olgularının İlişkisi Üzerine.A.S.Özsoy ve H.Sebüktekin (Haz.) *IV. Dilbilim Sempozyumu Bildirileri: 17-19 Mayıs 1990 içinde*, 157-164. İstanbul:Boğaziçi.
- Ergenç,İ.2002.*Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü*.İstanbul: Multilingual.
- Ergenç,İ/ Uzun,L.1998.Bir Söylem Ögesi Olarak Ezgi.*AÜDTCF Dergisi* 38/1-2..Ankara: AÜ Basımevi.
- Kocaman,A/ Osam,N.2000.*Uygulamalı Dilbilim Yabancı Dil Öğretimi Terimleri Sözlüğü*.Ankara:Hitit Yayınevi.
- Özbek,N.1998.Türkçede Söylem Belirleyicileri. *Dilbilim Araştırmaları* 1998, 37-47.

- Sezer,E.1981.On Final Stres in Turkish.*Journal of Turkish Studies* 5, 61-69.
- Schoereder,C.2002.On The Structure Of Spoken Turkish. <http://www.elise.uni-essen.de>.
- Schiffirin,D.1987.*Discourse Markers*.Cambridge:Cambridge University Pres.
- Underhill,R.(1988).*A Lexical Account of Turkish Accent*. S.Koç (Haz.) *Studies on Turkish Linguistics*: Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.387-406.
- Uzun,N.E.(2004).*Dünya Dillerinden Örnekleriyle Dilbilgisinin Temel Kavramları Üzerine Tartışmalar*.İstanbul.
- Yallop,C./Clarck,J.1990. *An Introduction to Phonetics and Phonology*. Blackwell.
- Yılmaz,E.2004.A Pragmatic Analysis of Turkish Discourse Particles: Yani, İşte and Şey.Ankara: Yayımlanmamış Doktora Tezi